

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 32.035.2023
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова доктору
філологічних наук, професору,
Морозовій Ірині Борисівні

ВІДГУК

Офіційного опонента **Приходько Ганни Іллівни**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету , про дисертацію **Сніжани Сергіївни Шевченко** «**Усна англomовна проповідь у сучасному художньому кінодискурсі**», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки (Одеса, 2023)

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Релігія супроводжує історію всіх народів від витоків цивілізації і пронизує чи не всі сфери людського буття, проникаючи в глибини свідомості і навіть підсвідомості особистості. Релігія - це перш за все факт соціального життя і, згідно з визначенням, представляє собою систему символів, які діють з метою встановлення глибоких, переконливих та тривалих настроїв і мотивацій людей через формування уявлень про загальний порядок буття та вбирають ці уявлення в ауру достовірності, щоб ці настрої та мотивації виглядали як єдина реальність. Для розуміння культури народів та людського досвіду в цілому духовні аспекти так само важливі, як і матеріальна культура й соціальні організації.

Дослідження біблійних текстів тривалий час є предметом наукової рефлексії. В останні десятиліття з'явилося і продовжує з'являтися багато наукових розвідок присвячених аналізу мовних одиниць релігійного дискурсу, проблемам теоретичного моделювання останнього. У центрі уваги опиняються механізми породження і функціонування жанрових зразків релігійного дискурсу, питання структури релігійного дискурсу, аналіз його

жанрових зразків (псалмів, притч тощо) як осмислення світу релігії, характеристики стереотипів поведінки і дій учасників релігійного дискурсу, вивчення вербальних і невербальних стратегій релігійного дискурсу, а також прецедентних текстів останнього (див. наприклад роботи Бацевича Ф.С., Колегаєвої І.М., Кравченко Н.О., Кузьміна К.А., Малікової О.В., Пієвської І.М., Прохватилової О.А., Buttrick D., Crystal D.).

Викладені аргументи переконують в **актуальності** та своєчасності дисертаційного дослідження С. С.Шевченко, оскільки комплексне вивчення усного релігійного дискурсу, зокрема проповідей в межах художнього кінодискурсу репрезентує важливість виявлення їх просодичних вимірів та їх ролі у реалізації усного зображеного дискурсу.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Об'єктом дослідження дисертанткою задекларована усна англomовна проповідь, яка реалізується в персонажному мовленні сучасного художнього кінодискурсу, а його **предметом** слугувала просодична організація англomовної проповіді в художньому кінодискурсі.

Мету дослідження авторка вбачає у виявленні структурних та просодичних особливостей усної англomовної проповіді, що відтворено в персонажному мовленні в зображувальному художньому кінодискурсі. У повній відповідності до мети дисертантка сформулювала низку **завдань**, які були успішно виконані в процесі роботи, а саме: проаналізувати основні підходи до дослідження релігійного дискурсу; схарактеризувати особливості дискурсу англomовного протестантизму; визначити місце проповіді в жанровому просторі релігійного дискурсу; проаналізувати основні підходи до дослідження кінодискурсу як полікодового та полімодального утворення; схарактеризувати інтонаційні особливості досліджуваних літургійних і ситуативних проповідей та духовних бесід на основі перцептивного аналізу; виявити та описати просодичні параметри, які беруть участь у реалізації досліджуваних усних проповідей та бесід, відтворених у кінодискурсі, на

основі аналізу мелодійних, динамічних і темпоральних характеристик; установити набір інтегральних та диференційних просодичних ознак досліджуваних літургійних і ситуативних проповідей та духовних бесід у зображувальному художньому кінодискурсі; створити узагальнений просодичний портрет проповідника на основі отриманих інструментальним шляхом акустичних характеристик мовлення.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження не викликає сумніву. Вона полягає в тому, що в ньому вперше об'єктом дослідження обрано особливий мовленнєвий жанр релігійного дискурсу - усну проповідь та духовну бесіду - у сучасному англomовному кінодискурсі; проведено системний комплексний аналіз варіативності інтонаційних і просодичних особливостей текстів англomовних проповідей, відтворених у художньому кінодискурсі, зокрема, мелодійних, темпоральних і динамічних параметрів. Новітнім також вважаємо здійснення порівняльного аналізу просодичних особливостей реалізації літургійних проповідей, ситуативних позахрамових проповідей та духовних бесід в англomовному художньому кінодискурсі та виявлення їхніх основних диференційних та інтегральних просодичних ознак. На особливу увагу заслуговує створення дисертанткою просодичного портрету проповідника на основі отриманих перцептивним та інструментальним шляхом акустичних характеристик мовлення священників - персонажів художніх фільмів.

Структура роботи логічно узгоджується з поставленою метою, композиція розділів відповідає послідовності конкретних завдань, що вирішуються.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків та бібліографії. Загальний обсяг дисертації становить 180 сторінок, із них 151 - основного тексту. Бібліографія містить 194 позиції, із них 75 позицій - джерела іноземними мовами, 17 джерел довідкової літератури. Список літературних та кінематографічних джерел містить 8

найменувань. Загальний обсяг матеріалу дослідження склав 287 хвилин звучного мовлення (транскрипт дорівнює 72 сторінкам друкованого тексту формату А4 14 шрифт Times New Roman). **У тексті дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.**

У **вступі** згідно із традицією обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено актуальність, об'єкт і предмет дослідження, переконливо і чітко сформульовано мету та завдання роботи, розкрито її наукову новизну, теоретичне та практичне значення, визначено методи дослідження, наведено дані про апробацію.

У **першому розділі** представлено аналітичний огляд теоретичної літератури та проаналізовано підходи українських та зарубіжних науковців до дослідження релігійного та проповідницького дискурсів з точки зору притаманних ним особливостей, стратегій та тактик (підрозділи 1.3., 1.3.1.); зосереджено увагу на особливостях полікодового й полімодального феномену кінодискурсу (підрозділ 1.2.); розглянуто спостереження фонетистів щодо ролі просодії в реалізації усного тексту проповідницького дискурсу (підрозділ 1.4.1.); приділено достатньо уваги проблемі створення мовленнєвого портрету мовця (підрозділ 1.4.), що прислужилося в практичному розділі роботи для створення просодичного портрету проповідника.

Заслуговує на позитивну оцінку **другий розділ** дисертації, в якому авторкою представлено методи та етапи аналізу англомовних проповідей та бесід у художньому кінодискурсі; описано методіку проведення інструментально-фонетичного дослідження, що базується на перцептивному (слуховому й аудиторському) й інструментальному аналізі; надано характеристику матеріалу дослідження. На особливу увагу заслуговує здійснювана у цьому розділі характеристика матеріалу дослідження (підрозділ 2.1), яка уможливила діапазонально розширити розгляд мовленнєвих реалізацій проповідника - від канонічних храмових літургійних проповідей до приватних бесід на духовні теми. В цьому ж розділі

дисертанткою доведено та переконливо проілюстровано наявність певного набору засобів експресивного синтаксису в кожній групі мовленнєвих реалізацій проповідника.

Варто зазначити, що практичні розділи II і III є наглядним прикладом спроможності авторки цілеспрямовано й логічно опрацьовувати й подавати матеріал, будувати окремі послідовності, що утворюють одне ціле. Це, в свою чергу, дозволяє отримувати важливі, вагомі та перспективні результати.

У **третьому розділі** наведено, кваліфіковано проінтерпретовано й прокоментовано результати аудиторського та інструментального аналізу. Комплексне дослідження, яке передбачає залучення суб'єктивних та об'єктивних фонетичних методів, дозволило здійснити системний опис просодичної організації різних видів проповідей та дійти переконливих висновків щодо основних закономірностей інтонаційної структури досліджуваних текстів проповідей у художньому кінодискурсі. Спостереження, підкріпленні цифровими показниками, про спільні просодичні риси та відмінності між літургійними проповідями, ситуативними проповідями та духовними бесідами, свідчать про об'єктивність та достовірність отриманих в результаті інструментального дослідження результатів.

Висновки, що наведено до кожного розділу, відображають основні результати наукової праці на кожному етапі розвідки. Узагальнююча частина дисертації повністю узгоджена з визначеними у вступі метою та завданнями. Вона віддзеркалює теоретичні доробки та найбільш вагомі практичні результати комплексного інструментально-фонетичного дослідження.

Вражає матеріал дослідження, обраний С. С. Шевченко для проведення комплексного фонетичного аналізу - сучасні художні фільми та серіали, в яких головним або другорядним персонажем є священнослужитель, що здійснює свою проповідницьку та просвітницьку мовленнєву діяльність. На схвалення заслуговує той факт, що під час відбору кінотворів для матеріалу дослідження враховувалися декілька критеріїв: часовий (для аналізу було

обрано тільки фільми ХХІ століття, у яких спостерігається дотримання мовцями сучасних вимовних норм англійської мови), критерій «ступені художності» (суто релігійні інструктивні, агітаційні, навчальні стрічки, створені на замовлення певної релігійної спільноти, не увійшли в експериментальний корпус внаслідок низького рівня художнього переосмислення), ієрархічний критерій (персонажі-священнослужителі в обраних дисертанткою кінофільмах та серіалах займають різні посади у церковній ієрархії: від простого сільського парафіяльного священника до глави церкви). Урахування цих критеріїв, на наш погляд, сприяло отриманню загальної картини щодо просодичного оформлення усного проповідницького дискурсу на різних рівнях його презентації.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення та результати дослідження пройшли надійну апробацію на наукових засіданнях кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (2020-2023 р.р.) і на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Теоретичні і практичні результати дослідження дисертантка виклала у трьох одноосібних публікаціях, які опубліковано у фахових виданнях України.

5. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Проведене С.С.Шевченко дослідження уможливило отримання результатів, які вважаємо певним внеском в теорію мовленнєвої комунікації та дискурсології. Здійснений з лінгвістичних позицій аналіз особливостей існування елементів проповідницького дискурсу в дискурсі кінематографа слугує підґрунтям для подальшого поглибленого вивчення явищ універсальної поліфонічності, вторинності та перетікання текстів культури один в одного, що є головною характеристикою сучасної культури. Проведене комплексне фонетичне дослідження безумовно робить свій внесок

у теоретичну фонетику. Все вищевикладене зумовлює **теоретичне значення** розвідки.

Вважаємо, що результати роботи мають суттєву **практичну цінність** через можливість їх використання у курсах лекцій з теоретичної фонетики, лінгвопрагматики, зокрема, прагматики усного тексту.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Усе викладене вище дозволяє кваліфікувати дисертацію С. С.Шевченко як серйозну багатопланову працю, яка відповідає сучасному рівню наукових знань та викликам комунікативно-дискурсивних досліджень. Підкреслюючи безперечну актуальність обраної теми, новизну й обґрунтованість висновків, сформульованих у роботі, та належний науковий і методологічний рівень її виконання, слід все ж таки зазначити питання, що потребують додаткового висвітлення або пояснення:

1. Цілком погоджуючись з думкою авторки про те, що дискурс, як інтегративне міждисциплінарне явище потребує критичного осмислення в синергійній єдності з диференційованими параметрами тексту та процесами породження/сприйняття мови, а також з урахуванням етнопсихологічних, культурологічних, лінгвокогнітивних та структурно-логічних факторів комунікації, хотілося б все ж почути під час захисту, яке саме розуміння дискурсу прийнято в роботі. Адже дисертанткою наведено низку визначень дискурсу, але не окреслено, якого саме з перелічених визначень дотримується авторка в своєму дослідженні.

2. На наш погляд, потребує більш ґрунтовного пояснення співвідношення таких ключових фонетичних понять як «просодія» й «інтонація» та їхнє трактування авторкою роботи: у дисертації зустрічаємо як перелічення цих понять в якості окремих термінів (наприклад, «аналіз варіативності інтонаційних і просодичних особливостей текстів» (с. 3, 24)), так й синонімічну заміну цих термінів одне одним.

3. В першому розділі дисертації окремий параграф (1.3.) присвячено розгляду дискурсу англомовного протестантизму, до якого

належать біблійні тексти в англійському перекладі, автентичні історичні тексти публічних виступів владних персон Англії, тексти сучасних англійських та американських протестантських проповідей та релігійних статей, молитви, теологічні коментарі, що мають авторів, об'єднаних протестантським християнським світоглядом. Визнаючи доцільність окремого розгляду вищезазначеного дискурсу в роботі, що рецензується, хотілося б чіткішого розмежування специфічних рис дискурсу англомовного протестантизму в порівнянні з іншими видами релігійного дискурсу.

4. Другий розділ дисертації (підрозділ 2.1), в якому наведено характеристику матеріалу дослідження, містить цікаві спостереження дослідниці щодо зміни мовленнєвої поведінки проповідника в залежності від комунікативної ситуації, в якій здійснюється мовленнєва дія проповідника (літургійна проповідь, ситуативна проповідь, духовна бесіда). Ці спостереження та узагальнення торкалися переважно змін у синтаксичній структурі висловлювань священника. Враховуючи те, що дисертацію присвячено саме просодичним особливостям текстів проповідей, доцільнішим було б детальніше висвітлити просодичну складову мовленнєвої поведінки оратора не тільки в третьому розділі, а й другому.

Вважаємо, що висловлені зауваження не є суттєвими і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів і не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Позиції та переконання авторки мають право на відстоювання під час захисту дисертації.

7. Загальна оцінка дисертації.

Зроблені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації, вони не стосуються змісту основних положень дослідження і не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів та сформульованих теоретичних висновків, що мають суттєве значення для подальшого розвитку лінгвістики, а скоріше мають дорадчий характер.

Усе це дає підстави для загального висновку про те, що дисертація «Усна англомовна проповідь у сучасному художньому кінодискурсі» є завершеним, самостійним дослідженням актуальної проблеми сучасного мовознавства, яке відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.22р.), а її авторка **Шевченко Сніжана Сергіївна** заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент -

доктор філологічних наук, професор,
професора кафедри англійської філології
та лінгводидактики
Запорізького національного університету

Ганна ПРИХОДЬКО

Підпис професора Ганни Приходько засвідчую.

Вчений секретар

Оксана ПРОЦЕНКО